

گزارش کارشناسی

پرونده‌های دیوان عدالت اداری در خصوص:

تقاضای ابطال «جزء ۱» بند «ب» از فصل دوم دستورالعمل اعزام
و بدرقه مددجویان به محاکم قضایی و مراکز درمانی «شهید
علیرضا مرادخانی» مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۳ سازمان زندان‌ها و
اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»

کد گزارش: ۹۵۰۶۰۵۰

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۶/۲۷

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه گزارش

گزارش کارشناسی پرونده‌های دیوان عدالت اداری

موضوع:

تقاضای ابطال «جزء ۱» بند «ب» از فصل دوم دستورالعمل اعزام و بدرقه مددجویان به محاکم قضایی و مراکز درمانی «شهید علی‌رضا مرادخانی» مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۳ سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»

تهیه و تنظیم:

محمدامین ابریشمی‌راد

نظارت:

محمد برومند و سیدمجتبی حسینی‌پور

پژوهشکده شورای نگهبان

شماره گزارش: ۹۵۰۶۰۵۰

تاریخ تنظیم: ۱۳۹۵/۰۶/۲۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش کارشناسی پرونده‌های استعلامی دیوان عدالت اداری

موضوع شکایت و خواسته: تقاضای ابطال «جزء ۱» بند «ب» از فصل دوم دستورالعمل اعزام و بدرقه مددجویان به محاکم قضایی و مراکز درمانی «شهید علیرضا مرادخانی» مصوب ۱۳۹۰/۱۰/۱۳ سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»
شاکی: آقای حامد دهقان

طرف شکایت: سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور
جهات مغایرت شرعی: قاعده فقهی «التعزیر دون الحد» و آیات قرآن کریم^(۱)
شماره و تاریخ نامه دیوان: ۹۰۰۰/۲۱۰/۶۱۰۶۲/۲۰۰ - ۱۳۹۵/۴/۲۳

مقدمه

شاکی این پرونده، جزء «۱» بند «ب» از فصل دوم دستورالعمل رئیس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور^(۲) را که به موضوع نحوه اعزام و بدرقه

۱. در پرونده ارسالی از سوی دیوان عدالت اداری، متأسفانه یک صفحه از درخواست شاکی ارسال نشده است که به نظر می‌رسد اکثر ادله شرعی شاکی در آن صفحه ذکر گردیده است. البته با توجه به اینکه موضوع شکایت شاکی مشخص بوده و این موضوع دارای سابقه در شورای نگهبان می‌باشد، با توجه به ادعای کلی شاکی و ادله قانونی ایشان در این گزارش به تحلیل حقوقی موضوع پرداخته خواهد شد.

۲. «نظر به تبصره ذیل ماده (۲۳۵) که مقرر می‌دارد: استفاده از دستبند برای محکومان و متهمان مجاز نیست، مگر موارد ضروری حسب تشخیص رئیس زندان و جرایمی که به موجب ضوابطی (دستورالعمل صادره) که از سوی سازمان تعیین می‌شود. (ایضاً ماده ۱۷۰) با امعان نظر موارد فوق، رؤسای زندان‌های تابعه موظفند، در زمان تحویل مددجویان به شعبه اعزام و بدرقه یگان حفاظت، بطور شفاف و با حراست نحوه اعزام را قید نمایند.

- توصیه می‌شود محکومانی که جرم آنان سرقت مسلحانه، دایر کردن مراکز فحشاء، آدم ربایی، جرایم بانندی، اخلال در نظام اقتصادی، محکومان به حبس ابد، شرارت، جاسوسی، قتل عمد، اقدام علیه امنیت کشور، محکومان سابقه دار، محکومان مواد مخدر و سایر جرایم خشن و خطرناک می‌باشد از دستبند و پابند در صورت لزوم اسکورت استفاده گردد.»

مددجویان به محاکم قضایی و مراکز درمانی پرداخته، مغایر با موازین شرعی دانسته است. البته ایشان در مقام تأیید ادعای خود به برخی از احکام قانونی نیز اشاره نموده‌اند که با عطف توجه به این ادله به تحلیل حقوقی این موضوع خواهیم پرداخت.

شرح و بررسی

بر طبق تبصره «۱» ماده (۲۳۵) «آئین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»^(۱) - مصوب ۱۳۸۴ - که به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده است^(۲)، استفاده از «دستبند» در زمان اعزام، بدرقه، نقل و انتقال محکومان و متهمان به مراجع قضایی، مراکز درمانی، تربیتی، آموزشی و ... از سوی زندان‌ها ممنوع اعلام گردید و تنها در دو مورد استفاده از آن مجاز دانسته شد. یکی از این موارد استثناء، مربوط به موارد ضروری حسب تشخیص رئیس زندان می‌شود؛ و دیگری مربوط به جرایمی است که به موجب دستورالعمل ابلاغی از سوی سازمان زندان‌ها اعلام می‌گردد.

به منظور تعیین موارد اخیرالذکر، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور در سال ۱۳۹۰ «دستورالعمل اعزام و بدرقه مددجویان به محاکم قضایی و مراکز درمانی "شهید علیرضا مرادخانی"» صادر کرد و از این طریق علاوه بر «دستبند» امکان استفاده از «پابند» در زمان اعزام محکومان را فراهم کرد که

۱. ماده ۲۳۵ - اعزام، بدرقه، نقل و انتقال محکومان و متهمان به مراجع قضایی، مراکز درمانی، تربیتی، آموزشی، مرخصی‌های تحت‌الحفظ و یا سایر مراجع مربوط براساس ضوابطی که از سوی سازمان اعلام می‌شود به عهده نیروهای مسلح یگان انتظامی سازمان می‌باشد و تا تأمین نیروهای مورد نیاز و استقرار کامل یگان یادشده این امر به وسیله نیروهای انتظامی صورت می‌گیرد.

تبصره ۱ - استفاده از دستبند در موارد یادشده برای محکومان و متهمان، مجاز نیست مگر در موارد ضروری حسب تشخیص رئیس زندان و جرایمی که به موجب دستورالعمل صادرشده از سوی سازمان تعیین می‌شود.

۲. این آئین‌نامه به استناد ماده (۹) «قانون تبدیل شورای سرپرستی زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور» (مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶) به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده است. به موجب ماده (۹) مذکور «آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزیر دادگستری و رئیس سازمان تهیه و به تصویب شورای عالی قضایی می‌رسد»

شاکی تجویز این امر را مغایر با موازین شرعی دانسته است. علی‌رغم اینکه یک صفحه از درخواست شاکی (مربوط به استدلالات و استنادات ایشان در خصوص مغایرت شرعی این دستورالعمل) توسط دیوان عدالت اداری ارسال نشده و بند «۱» ادله شاکی نیز ارتباطی با موضوع اصلی شکایت ایشان ندارد؛^(۱) با عطف توجه به موضوع اصلی شکایت، سابقه این موضوع نزد شورای نگهبان^(۲) و آنچه شاکی در مقام بیان ادله خود مبنی بر غیرقانونی بودن این دستورالعمل آورده، می‌توان نتیجه گرفت که موضوع اصلی شکایت شاکی اضافه شدن امکان استفاده از «پابند» در دستورالعمل موضوع شکایت می‌باشد. لذا به بررسی حقوقی این موضوع می‌پردازیم (هرچند ملاحظه ادله شاکی از جهت مغایرت با شرع جهت تصمیم شرعی قابل توجه می‌باشد).

شاکی در مقام بیان ادله‌ی خود مبنی بر غیرقانونی بودن این دستورالعمل با تأکید بر اینکه اصل ۳۸ قانون اساسی^(۳) و ماده واحده «قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی»^(۴) هرگونه شکنجه را ممنوع اعلام کرده‌اند، اعزام زندانیان با

۱. ایشان در بند «۱» استدلالات خود، شمول این دستورالعمل نسبت به مواردی همچون محکومین مالی که آمادگی پرداخت محکوم‌به را ندارند و استتکاف نمی‌کنند را از آن جهت که «تضعیق بر هر مسلمان و هر که در ذمه اسلام است بدون مجوز شرعی حرام است و مصداق ایذاء مسلمانان می‌باشد» مغایر با موازین شرع دانسته است که با توجه به متن جزء «۱» بند «ب» از فصل دوم دستورالعمل موضوع شکایت، این ادعای شاکی به نظر نادرست است؛ چراکه اساساً جزء «۱» بند «ب» از فصل دوم این دستورالعمل صراحتاً برخی از جرایم خاص و خشن را مشمول این حکم دانسته و این موارد، شامل مورد ادعایی شاکی نمی‌شود.

۲. به موجب نامه شماره ۱۰۰۴۱ مورخ ۹۴/۶/۱۷ نماینده شهرستان‌های یزد و صدوق (آقای محمدصالح جوکار) خطاب به آیت‌الله احمد جنتی، ایشان دستورالعمل موضوع شکایت حاضر را با استدلالاتی مشابه و به جهت تجویز استفاده از «پابند» مغایر با موازین شرع دانسته و تقاضای اعلام نظر توسط فقهای شورای نگهبان را نموده است.

۳. موضوع این اصل ارتباطی به موضوع دستورالعمل مربوطه ندارد و این اصل در مقام بیان ممنوعیت هرگونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع بوده است.

۴. به نظر می‌رسد که منظور شاکی بند «۹» ماده واحده بوده است که به موضوع ممنوعیت هرگونه شکنجه به منظور اخذ اقرار پرداخته است؛ چراکه تنها مفاد این بند مشابه موضوع اصل ۳۸ قانون اساسی

پابند را مصداق بارز شکنجه دانسته است. به عبارتی، ایشان اعزام زندانیان با پابند را موجب تحقیر شدن زندانی در بین مردم و خانواده‌اش دانسته و از این جهت آن را مصداق بارز شکنجه روحی قلمداد کرده است. از طرفی، از نظر ایشان استفاده از پابند منجر به زخم شدن پاهای زندانیان در موقع اعزام می‌شود که آن را باید مشمول عنوان شکنجه جسمی دانست. همچنین این امر باعث می‌شود خون حاصل از آن به پابند منتقل می‌گردد و موجب انتقال بیماری‌های واگیردار به زندانیان دیگر می‌گردد.

علاوه بر استدلال فوق، ایشان تصریح داشته‌اند که در هیچ‌یک از قوانین و مقررات، اعزام و بدرقه افراد بازداشت‌شده و زندانی با پابند پیش‌بینی نشده و با توجه به اینکه تجویز آن نوعی مجازات و سلب آزادی در رفت و آمد، بدون وجود مجوز صریح قانونگذار می‌باشد، حکم این دستورالعمل مغایر با اصل ۳۶ قانون اساسی^(۱) است. همچنین به عقیده ایشان، با توجه به ماده (۲۳۶) «آئین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی» که مقرر می‌دارد: «در مواردی که متهم یا محکوم قادر به حرکت نبوده و یا خروج وی از زندان به مصلحت نباشد، بنا به پیشنهاد رئیس زندان و موافقت دادستان محل، تحقیقات و یا دادرسی با حضور قاضی مربوط انجام خواهد شد»، چنانچه سازمان زندان‌ها امکانات لازم جهت اعزام زندانی را نداشته باشد و یا مصلحت اقتضا نکند که زندانی را اعزام نماید، دادرسی با حضور قاضی مربوطه باید در زندان انجام شود.

بنابر آنچه گفته شد، در خصوص امکان پیش‌بینی استفاده از «پابند» در دستورالعمل مورد شکایت، اینگونه به نظر می‌رسد که با توجه به اصل ۳۹ قانون اساسی که «هتک

→

می‌باشد که مستند شاکی نیز بوده است:

«بند ۹- هرگونه شکنجه متهم به منظور اخذ اقرار و یا اجبار او به امور دیگر ممنوع بوده و اقرارهای اخذ شده بدین‌وسیله حجیت شرعی و قانونی نخواهد داشت.»

۱. اصل ۳۶- حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.

حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده به هر صورت که باشد» را ممنوع و موجب مجازات دانسته است، ایجاد محدودیت و ضوابط مربوط به انتقال و اعزام مجرمین بایستی توسط خود قانونگذار صورت بگیرد. در حال حاضر نیز، با توجه به تعیین این موضوع در «آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور» توسط رئیس قوه قضائیه، مسلماً دستورالعمل اجرایی موضوع شکایت نمی‌تواند خارج از چارچوب آئین‌نامه رئیس قوه قضائیه، اقدام به اضافه نمودن امکان استفاده از «پابند» جهت اعزام و انتقال مددجویان نماید و از این جهت دستورالعمل مورد اعتراض مغایر با قوانین و مقررات مافوق خود می‌باشد.

در این خصوص لازم به ذکر است که در آیین‌نامه اجرایی قبلی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور -مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶- رئیس قوه قضائیه، تنها در یک مورد خاص و ضروری استفاده از «پابند» مجاز دانسته شده بود^(۱) که البته در آیین‌نامه‌ی جدید این موضوع به کلی حذف شده و از این جهت امکان استفاده از آن از طریق دستورالعمل سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور وجود ندارد.

جمع‌بندی

با توجه به اینکه در آئین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور -مصوب ۱۳۸۴- تنها استفاده از «دستبند» در زمان اعزام و انتقال مددجویان مجاز دانسته شده، تجویز استفاده از «پابند» در دستورالعمل رئیس سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مغایر با مقررره رئیس قوه قضائیه می‌باشد و چنین تجویزی را می‌توان مصداق هتک حرمت و حیثیت مددجویان دانست که در اصل ۳۹ قانون اساسی ممنوع و مستحق مجازات دانسته شده است.

۱. ماده ۱۶۴ - استفاده از دستبند برای زندانی جهت کنترل و جلوگیری از خودزنی و ایداء و آزار دیگران یا ایراد خسارت به اموال با دستور رئیس زندان و در غیاب وی بالاترین مقام مسئول در زندان مجاز می‌باشد.
تبصره- استفاده از پابند فقط در صورتی مجاز است که به‌وسیله دستبند یا تمهیدات دیگر نتوان زندانی را کنترل کرد.

امام خمینی (ره):

و از شورایی محترم نگهبان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و چه در نسل مابقی آینده، که با کمال دقت و قدرت و ظرافت اسلامی و ملی خود رایانها و تحت تأثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه جلوگیری نمایند.

(سخن امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نگهبان

تهران، خیابان شهید سپهبد قزنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲

صندوق پستی: ۱۴۶۳-۱۳۱۴۵ تلفکس: ۸۸۳۳۵۰۴۵

info@shora-rc.ir

www.shora-rc.ir